

УДК 005.591.6:338.22]:574.4]:004

ЕКОСИСТЕМА ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ Й СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Тетяна Гусаковська; Леся Рибалко-Рак; Наталія Кушель

Полтавський університет економіки і торгівлі, Полтава, Україна

Резюме. Сучасна економіка зазнає кардинальних змін під впливом цифрової трансформації, що відкриває нові можливості для інноваційного підприємництва. Цифрові технології сприяють створенню нових бізнес-моделей, підвищенню ефективності підприємств, формуванню глобальних ринків і зміцненню конкурентоспроможності. Значну роль у цьому процесі відіграє екосистема інноваційного підприємництва, яка включає не лише технологічні стартапи та компанії, що розробляють проривні продукти, а й інституції, що підтримують інновації: інвестори, освітні заклади, урядові структури, наукові центри. Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності екосистеми інноваційного підприємництва та визначення ключових факторів, що впливають на її функціонування в умовах цифровізації економіки. Досліджено основні підходи до розгляду підприємницької екосистеми та, зокрема, екосистеми інноваційного підприємництва. Розглянуто концептуальні засади підприємницької екосистеми, її структуру, основні чинники ефективності та роль цифрової трансформації в її розвитку. В умовах глобалізації та цифровізації економіки підприємницька діяльність не може існувати у відриві від інших учасників ринку. Взаємодія стартапів, корпорацій, держави, освітніх установ, інвесторів та громадських організацій формує складну екосистему, яка впливає на інноваційний потенціал країни. Основними характеристиками підприємницької екосистеми є мережева взаємодія, доступ до фінансових і людських ресурсів, регуляторна база, технологічна інфраструктура та інноваційна спрямованість. Її ефективність залежить від поєднання інституційних, економічних, технологічних, соціальних та інфраструктурних факторів. Серед ключових викликів виділяються недостатня цифровізація, обмежений доступ до фінансування, низький рівень підприємницької освіти та недосконалість законодавчої бази. Також розглянуто перспективи розвитку екосистеми інноваційного підприємництва, включаючи посилення ролі державної підтримки, впровадження цифрових технологій, розширення механізмів фінансування.

Ключові слова: екосистема підприємництва, інноваційне підприємництво, цифрова трансформація економіки, стартап, фактори впливу.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.073

Отримано 10.02.2025

UDC 005.591.6:338.22]:574.4]:004

ECOSYSTEM OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY: FACTORS FOR ENSURING COMPETITIVENESS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Tetiana Husakovska; Lesia Rybalko-Rak; Nataliia Kuzhel

Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine

Summary. The modern economy is undergoing radical changes under the influence of digital transformation, which opens up new opportunities for innovative entrepreneurship. Digital technologies contribute to the creation of new business models, increasing the efficiency of enterprises, forming global markets and strengthening competitiveness. A significant role in this process is played by the ecosystem of innovative entrepreneurship, which includes not only technological startups and companies developing breakthrough

products, but also institutions supporting innovations: investors, educational institutions, government structures, and research centers. The purpose of the study is to generalize theoretical approaches to determining the essence of the ecosystem of innovative entrepreneurship and identify key factors affecting its functioning in the conditions of digitalization of the economy. In the article, the main approaches considering the entrepreneurial ecosystem, particularly the ecosystem of innovative entrepreneurship are examined. The conceptual foundations of the entrepreneurial ecosystem, its structure, the main factors of efficiency and the role of digital transformation in its development it is examined in the article. In conditions of globalization and digitalization of the economy, entrepreneurial activity cannot exist in isolation from other market participants. The interaction of startups, corporations, the state, educational institutions, investors and public organizations forms a complex ecosystem that affects the country's innovation potential. The main characteristics of the entrepreneurial ecosystem are network interaction, access to financial and human resources, regulatory framework, technological infrastructure and innovation orientation. Its effectiveness depends on a combination of institutional, economic, technological, social and infrastructure factors. Among the key challenges are insufficient digitalization, limited access to financing, the low level of entrepreneurial education and the imperfect legislative framework. It also considers the prospects for the development of the innovative entrepreneurship ecosystem, including strengthening the role of state support, the introduction of digital technologies, and the expansion of financing mechanisms in the article.

Key words: entrepreneurial ecosystem, innovative entrepreneurship, digital transformation of the economy, startup, influencing factors.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.073

Received 10.02.2025

Постановка проблеми. Сучасна економіка зазнає кардинальних змін під впливом цифрової трансформації, що відкриває нові можливості для інноваційного підприємництва. Цифрові технології сприяють створенню нових бізнес-моделей, підвищенню ефективності підприємств, формуванню глобальних ринків і зміцненню конкурентоспроможності. Водночас цифровізація зумовлює необхідність адаптації підприємницьких екосистем до умов ринку, що швидко змінюються, потребує розроблення нових підходів до управління інноваціями та стійким розвитком.

Значну роль у цьому процесі відіграє екосистема інноваційного підприємництва, яка включає не лише технологічні стартапи та компанії, що розробляють проривні продукти, а й інституції, що підтримують інновації: інвестори, освітні заклади, урядові структури, наукові центри. Забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку підприємств у таких умовах вимагає врахування багатьох факторів: доступу до фінансування, рівня цифрової грамотності, наявності розвиненої цифрової інфраструктури, ефективної нормативно-правової бази та динамічної взаємодії між усіма учасниками екосистеми.

Незважаючи на швидке впровадження цифрових технологій, багато країн і регіонів стикаються з проблемами у формуванні ефективних екосистем інноваційного підприємництва. Основними викликами є нерівномірний доступ до цифрових ресурсів, низька адаптованість традиційних підприємств до цифрової трансформації, дефіцит висококваліфікованих кадрів, обмеженість інвестицій у високотехнологічні стартапи та недостатня підтримка з боку держави.

Таким чином, постає необхідність системного аналізу факторів, що забезпечують конкурентоспроможність та стійкий розвиток екосистеми інноваційного підприємництва в умовах цифрової економіки. Дослідження цієї проблеми дозволить визначити ефективні механізми стимулювання інновацій, створення сприятливого бізнес-середовища та підвищення адаптивності підприємницьких структур до нових викликів цифрової доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування та розвитку підприємницьких екосистем присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Серед зарубіжних дослідників важливо виділити роботи Дж. Мура, М. Ротшильда, К. Мейсона, Р. Брауна, А. Яніогло та ін. [1–5]. Також цій проблемі присвячено дослідження вітчизняних науковців, зокрема Л. Волошенюк, М. Горностаї, О. Михальченкової, Г. Лановської,

М. Лемешка, В. Паляниці, О. Циганенко, К. Зубко, Г. Самусь [6–10]. Проведено глибокий аналіз концепції екосистем підприємництва, їхніх характеристик та особливостей формування в сучасних умовах, а також розглянуто роль різних інституцій у підтриманні та розвитку цих екосистем. Уплив цифрової трансформації на розвиток підприємництва у своїх працях досліджували К. Бойченко, М. Сергєєв, С. Кириленко [11, 12].

При цьому, незважаючи на досить вагомий внесок вказаних вище досліджень, проблема ефективного функціонування підприємницьких екосистем та, зокрема, екосистем інноваційного підприємництва в умовах цифровізації економіки є досить багатогранною та потребує подальшого розгляду.

Мета дослідження – узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності екосистеми інноваційного підприємництва та визначення ключових факторів, що впливають на її функціонування в умовах цифровізації економіки.

Постановка завдання. Досягнення мети зумовило постановку таких завдань: дослідити основні підходи до розгляду підприємницької екосистеми та зокрема екосистеми інноваційного підприємництва; визначити складові екосистеми інноваційного підприємництва та її характеристики; визначити ключові фактори впливу на ефективність функціонування даної екосистеми.

Для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові методи, зокрема аналізу та синтезу, дедукції та індукції, порівняння та узагальнення, аналогії та систематизації.

Виклад основного матеріалу. Підприємництво та інновації є рушійними силами конкурентоспроможності, соціального та економічного розвитку. Підприємництво має важливе значення для розширення інновацій, створення робочих місць, задоволення потреб споживачів та інших економічних впливів. Загальновідомо, що важливою рисою підприємців є їх здатність до інновацій. В усьому світі люди шукають інноваційні способи отримати вигоду від ідеї, почати нове підприємство та розвивати бізнес. Водночас, інновації є важливим чинником сталого розвитку як окремого підприємства, так і економіки в цілому. Намагаючись підвищити ефективність роботи з обмеженими ресурсами, підприємства не функціонують ізольовано, а здійснюють підприємницьку діяльність у спільноті взаємозалежних учасників.

Поняття «екосистема» було перенесено у сферу досліджень економіки та управління з біологічних наук Дж. Муром [1, 2]. Він провів паралель між біологічною системою та бізнесом, заявивши, що, як і організми в природі, компанії взаємодіють одна з одною та існують у певному бізнес-середовищі. Відтоді література про екосистеми набула все більшої популярності в наукових колах, бізнесі, менеджменті та політиці. Проводячи паралелі між біологічною екосистемою та екосистемою бізнесу, дослідники справедливо зауважують, що для обох цих систем характерні конкуренція, взаємодія, адаптація, навчання та розвиток. Вони підкреслюють, що економіку найкраще можна зрозуміти як живу (біологічну) екосистему [3, 8].

В останні десятиліття розроблені різні напрямки у цій сфері досліджень: бізнес-екосистема, інноваційна екосистема, підприємницька екосистема, екосистема знань та інші. Ці екосистеми в основному відрізняються залежно від типів залучених акторів і характеру ціннісної пропозиції [5].

Екосистему підприємництва визначають як сукупність взаємопов'язаних елементів, що створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу, інноваційної активності та підприємницької ініціативи. Вона формується завдяки взаємодії різних учасників, зокрема підприємців, інвесторів, державних установ, освітніх і наукових закладів, бізнес-інкубаторів, акселераторів та інших зацікавлених сторін.

Екологічний аспект підприємницької екосистеми має зв'язки з «економічним садівництвом», підприємницьким підходом до місцевого економічного розвитку [4]. Основною метою підприємницької екосистеми є підтримка сталого розвитку бізнесу, стимулювання інновацій, створення нових робочих місць і забезпечення економічного зростання. Вона виступає не лише середовищем для започаткування стартапів, а й платформою для ефективного масштабування компаній, інтеграції новітніх технологій та залучення інвестицій. Підприємницька екосистема – це складна система, яка зосереджена на підприємстві та сприяє розвитку підприємства, що призводять до створення цінності в суспільстві.

Аналізуючи визначення екосистеми інноваційного підприємництва, можемо виділити її ключові характеристики:

Мережева взаємодія – система включає різноманітних учасників, які співпрацюють для спільного розвитку.

Динамічність та адаптивність – екосистема швидко реагує на технологічні, економічні та соціальні зміни.

Доступ до ресурсів – наявність фінансової, освітньої, інформаційної та менторської підтримки для підприємців.

Інноваційна спрямованість – підтримка досліджень, розроблення нових продуктів і бізнес-моделей.

Регуляторна база – законодавче забезпечення, яке впливає на функціонування підприємницької діяльності.

Серед основних компонентів екосистеми інноваційного підприємництва виділяють такі:

Підприємці – ключові учасники, які генерують ідеї, створюють бізнеси та впроваджують інновації.

Людський капітал – працівники на ринку праці та в компаніях, їх знання, вміння, таланти, креативність.

Знання – рівень науки, неявні, спеціалізовані, формальні та неформальні знання, які використовуються та генеруються.

Фінансові інституції – банки, венчурні фонди, бізнес-ангели, що забезпечують доступ до капіталу.

Освітні та наукові заклади – університети, дослідницькі центри, які формують підприємницькі компетенції.

Держава та регуляторні органи – створюють нормативну базу та механізми підтримання бізнесу.

Бізнес-інкубатори та акселератори – допомагають стартапам розвиватися, пропонують консультації та інфраструктурну підтримку.

Корпорації та великі компанії – виступають як партнери або замовники інноваційних рішень.

Технологічна інфраструктура – цифрові платформи, хмарні сервіси, мережеві технології, які забезпечують ефективну діяльність підприємців.

Культура – відображає ставлення до підприємництва. Культура та наявність історій успіху можуть мотивувати або перешкоджати підприємницькій діяльності.

Активними учасниками підприємницької екосистеми є підприємці, державний сектор, надавачі послуг (маркетингових, юридичних тощо), фінансові та наукові установи, інвестори, неурядові організації, ЗМІ тощо.

Ефективність екосистеми в аспекті формування високої конкурентоспроможності і стійкого розвитку інноваційного підприємництва залежить від низки взаємопов'язаних факторів, які визначають її здатність стимулювати створення,

розвиток і масштабування інноваційних компаній. Ці фактори можна згрупувати за кількома ключовими напрямками:

1. Інституційні фактори.

Державна політика та регулювання – наявність сприятливого законодавчого середовища, спрощення бюрократичних процедур, податкові пільги для стартапів.

Рівень державної підтримки інновацій – фінансування наукових досліджень, гранти, програми підтримання малого та середнього бізнесу.

Захист прав інтелектуальної власності – прозора та ефективна система охорони та захисту інтелектуальної власності.

2. Економічні фактори.

Доступ до фінансування – розвинена венчурна індустрія, бізнес-ангели, краудфандинг, грантові програми.

Можливості для розвитку нових продуктів та послуг, високий рівень платоспроможного попиту.

Інвестиційний клімат – сприятливе середовище для залучення внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

3. Технологічні фактори.

Рівень цифровізації – розвиток цифрової інфраструктури, доступ до хмарних сервісів, платформ штучного інтелекту, блокчейн-технологій.

Технологічні кластери та інноваційні хаби – наявність технопарків, бізнес-інкубаторів, акселераторів для підтримання стартапів.

Наукові дослідження та розроблення (R&D) – тісна співпраця бізнесу з університетами та науковими установами.

4. Соціальні та людські фактори.

Якість освіти та рівень підготовки кадрів – наявність навчальних програм із підприємництва, STEM-освіта (наука, технології, інженерія, математика).

Підприємницька культура – рівень готовності суспільства до ризиків, підтримання стартапів, популяризація інноваційного бізнесу.

Розвинена мережа професійних контактів – наявність менторських програм, конференцій, нетворкінгу між стартапами, корпораціями, державою та інвесторами.

5. Інфраструктурні фактори.

Доступ до глобальних ринків – можливість масштабування бізнесу за межі країни, міжнародна співпраця.

Розвинена логістична та IT-інфраструктура – швидкий інтернет, дата-центри, транспортні та комунікаційні мережі.

Офісні та коворкінг-простори – доступність робочих місць для стартапів і фрілансерів.

Для ефективного функціонування екосистеми інноваційного підприємництва необхідна синергія всіх цих факторів. Високий рівень цифровізації, сприятливий бізнес-клімат, доступ до фінансування та кваліфіковані кадри є ключовими драйверами успіху. Водночас без належної підтримки з боку держави, стабільної економічної ситуації та розвиненої інфраструктури екосистема не зможе повноцінно функціонувати.

Отже, створення сприятливих умов для розвитку інноваційного підприємництва є комплексним завданням, що вимагає взаємодії всіх учасників ринку – від державних органів до творців стартапів і корпорацій.

Висновки. Екосистема інноваційного підприємництва є важливим інструментом забезпечення сталого економічного розвитку, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Вона формується завдяки взаємодії підприємців, держави, освітніх і наукових установ, інвесторів та інших зацікавлених

сторін. Визначальними чинниками її ефективності є розвинена цифрова інфраструктура, доступ до фінансування, сприятливий інвестиційний клімат, рівень підприємницької культури.

Сучасні дослідження підтверджують, що екосистема підприємництва є складною мережею взаємопов'язаних елементів, які динамічно змінюються під впливом технологічних, економічних і соціальних тенденцій. Важливу роль у її розвитку відіграє цифрова трансформація, яка відкриває нові можливості для бізнесу, сприяє оптимізації процесів, підвищенню продуктивності та інтеграції інноваційних технологій. Тому серед перспектив подальших досліджень у даній сфері необхідно відзначити розвиток цифрової підприємницької екосистеми, зокрема оцінювання впливу штучного інтелекту, блокчейн-технологій, хмарних сервісів та інших цифрових інструментів на динаміку підприємницької активності.

Conclusions. The ecosystem of innovative entrepreneurship is an important tool for ensuring sustainable economic development, creating jobs and increasing the competitiveness of the national economy. It is formed through the interaction of entrepreneurs, the state, educational and scientific institutions, investors and other stakeholders. The determining factors of its effectiveness are developed digital infrastructure, access to financing, a favorable investment climate, and the level of entrepreneurial culture.

Modern research confirms that the entrepreneurship ecosystem is a complex network of interconnected factors that are dynamically changing under the influence of technological, economic and social trends. An important role in its development is played by digital transformation, which opens up new business opportunities, contributes to the optimization of processes, increased productivity and integration of innovative technologies. Therefore, among the prospects for further research in this area, it is necessary to note the development of a digital entrepreneurial ecosystem, in particular, assessing the impact of artificial intelligence, blockchain technologies, cloud services and other digital tools on the dynamics of entrepreneurial activity.

Список використаних джерел

1. Moore J. F. Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*. 1993. No. 71 (3). P. 75–86.
2. Moore J. F. Business Ecosystems and the View from the Firm. *The Antitrust Bulletin*. 2006. No. 51 (1). P. 31–75. DOI: <https://doi.org/10.1177/0003603X0605100103>
3. Rotschild M. (1992) *Bionomics: Economy as Ecosystem*. New York: Henry Holt and Company.
4. Mason C., Brown R. Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship. Final Report to OECD, Paris. 2014. No. 30. P. 77–102.
5. Ianioglo A. Innovation and Entrepreneurial Ecosystems. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/80382> (дата звернення: 22.12.2024).
6. Волощенко Л. В., Горностай Н. І., Михальченкова О. Є. Інноваційна екосистема: поняття, функції, рівні інноваційного розвитку, приклади. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1. С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.35668/2520-6524-2020-1-01>
7. Лановська Г. І. Інноваційна екосистема: сутність та принципи. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 257–262.
8. Лемешко М. О. Сутність та особливості формування екосистеми бізнесу в новій економіці. *Економіка і суспільство*. 2021. № 4. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1012/970> (дата звернення: 15.01.2025).
9. Паляниця В. Екосистема підприємництва: інноваційні стратегії та інноваційні зміни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 4 (21). С. 60–68.
10. Циганенко О. В., Зубко К. Ю., Самусь Г. І. Формування екосистеми компанії як основи підвищення стійкості бізнесу. *Економіка і суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1236/1191> (дата звернення: 15.01.2025).
11. Бойченко К. С., Сергєєв М. М. Підприємницькі екосистеми в умовах цифровізації. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 364–368.
12. Кириленко С. В. Формування інноваційної екосистеми підприємництва в умовах цифрової економіки. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. № 4 (284). С. 36–42.

References

1. Moore J. F. (1993) Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, no. 71 (3), pp. 75–86.
2. Moore J. F. (2006) Business Ecosystems and the View from the Firm. *The Antitrust Bulletin*, no. 51 (1), pp. 31–75. DOI: <https://doi.org/10.1177/0003603X0605100103>
3. Rotschild M. (1992) *Bionomics: Economy as Ecosystem*. New York: Henry Holt and Company.
4. Mason C., Brown R. (2014) Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship. Final Report to OECD, Paris, no. 30, pp. 77–102.
5. Ianioglo A. Innovation and Entrepreneurial Ecosystems. Available at: <https://www.intechopen.com/chapters/80382> (accessed: 22 December 2024).
6. Volosheniuk L. V., Gornostay N. I., Mykhalchenkova O. E. (2020) Innovatsiina ekosystema: poniattia, funktsii, rivni innovatsiinoho rozvytku, pryklady [Innovation ecosystem: concept, functions, levels of innovation development, examples.]. *Innovatsiina ekonomika*, vol. 1, pp. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.35668/2520-6524-2020-1-01>
7. Lanovska H. I. (2017) Innovatsiina ekosystema: sutnist ta pryntsyipy [Innovation ecosystem: essence and principles]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 11, pp. 257–262.
8. Lemesenko M. O. (2021) Sutnist ta osoblyvosti formuvannia ekosystemy biznesu v novii ekonomitsi [The essence and features of the formation of a business ecosystem in the new economy]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 4. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1012/970> (accessed: 15 January 2025).
9. Palianytsia V. (2024) Ekosystema pidpriemnytstva: innovatsiini stratehii ta innovatsiini zminy [The Entrepreneurship Ecosystem: Innovation Strategies and Innovative Changes]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 4, no. 21, pp. 60–68.
10. Tsyhanenko O. V., Zubko K. Iu., Samus H. I. (2022) Formuvannia ekosystemy kompanii yak osnovy pidvyshchennia stiikosti biznesu [Forming a company ecosystem as a basis for increasing business sustainability]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 37. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1236/1191> (accessed: 15 January 2025).
11. Boichenko K. S., Serhieiev M. M. (2024) Pidpriemnytski ekosystemy v umovakh tsyfrovizatsii [Entrepreneurial ecosystems in the context of digitalization]. *Ekonomichnyi prostir*, vol. 191, pp. 364–368.
12. Kyrylenko S. V. (2024) Formuvannia innovatsiinoi ekosystemy pidpriemnytstva v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Formation of an innovative entrepreneurship ecosystem in the digital economy]. *Visnyk Shkhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, vol. 4, no. 284, pp. 36–42.